

ZAŠTO SU NAM VAŽNI NACIONALNI I REGIONALNI STRUČNI I ZNANSTVENO-STRUČNI ČASOPISI IZ KNJIŽNIČARSTVA?

Why are national and regional professional and research journals in librarianship important?

Tatjana Aparac-Jelušić
aparact@gmail.com

UDK / UDC **02(497.5)(051.024)**
Pregledni rad / Review paper
Primljeno/ Received: 03.12.2025.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

522

Sažetak

Cilj. Namjera je autorice raspraviti o ulozi hrvatskih nacionalnih i regionalnih časopisa iz knjižničarstva.

Metodologija. Rad se temelji na odabranim izvorima te na autoričinu iskustvu u radu uredništava nekoliko međunarodnih časopisa i uređivanju *Vjesnika bibliotekara Hrvatske*.

Rezultati. Uz pregled važnijih obilježja časopisa, autorica predlaže i nekoliko aktivnosti kojima bi se mogla unaprijediti nakladnička djelatnost u hrvatskom knjižničarstvu.

Društveni značaj. Za očekivati je da bi prijedlozi navedeni u ovome radu mogli poslužiti kao polazište za raspravu o budućnosti hrvatskih časopisa u području knjižničarstva.

Ključne riječi: hrvatski časopisi – knjižničarstvo; obilježja znanstvenih i stručnih časopisa; uređivačke politike; uloga urednika i uredništva.

Abstract

Objective. The author's intention is to discuss the role of Croatian national and regional librarianship journals.

Methodology. The paper is based on selected sources and on the author's experience in working on the editorial boards of several international journals and in editing the Croatian Librarians' Journal.

Results. In addition to an overview of the journal's most important features, the author also suggests several activities that could improve publishing activities in Croatian librarianship.

Social significance. It is to be expected that the proposals listed in this paper could serve as a starting point for a discussion on the future of Croatian librarianship journals.

Keywords: characteristics of scientific and professional journals; Croatian journals – librarianship; editorial policies; role of editors and editorial board

1. Uvodne napomene

Važnost priopćavanja teorijskih promišljanja, rezultata provedenih istraživanja i postignuća u praksi, neupitna je u razvoju svake djelatnosti i znanstvene discipline. Polje informacijskih znanosti, unutar kojega je knjižničarstvo jedna od njegovih temeljnih grana, nije u tome iznimka pa je proučavanje razvoja stručnih i znanstvenih časopisa kao nezaobilaznih oslonaca u profesionalnom i znanstvenom komuniciranju bitan pokazatelj razvojnih pravaca, prevladavajućih tema i pojave novih tematskih izazova.

Časopis je formalno, javno i pouzdano sredstvo diseminacije znanstvenih, stručnih i inih informacija (Praštalo, 1997: 92). Kad se kaže da je formalno sredstvo diseminacije, misli se na to da se radovi koje objavljuje mogu identificirati i citirati, a kad se govori o javnosti kao obilježju časopisa, onda se misli na potencijal časopisa u tome da potiče i osnažuje suradnju među stručnjacima. Redovitost izlaženja časopisa povezana je s brojnim preduvjetima, u prvom redu postignutim stupnjem razvoja područja koje pokriva, a time i zrelošću znanstvene i profesionalne zajednice koja pokreće, organizira i objavljuje svoje časopise. U malim je sredinama to posebno izraženo jer je i čitateljska populacija malobrojna, autorska produktivnost nepredvidiva, a recenzijski postupak često obilježen nedostatkom pune anonimnosti zbog toga što se zna tko se čime bavi.

Kao jedan od temeljnih nosilaca znanstvene komunikacije, časopis je vrijedan pokazatelj promjena i dolazećih trendova, kao i oslonac u sagledavanju kulture profesije, predstavljanju javnosti ciljeva koji se dosljednim poštovanjem uredničke politike nastoje ostvariti, kao i vrijednosti za koje se profesija zalaže. Oni su i nadalje, u tiskanom i elektroničkom obliku, prostor za razmjenu ideja i znanja, pri čemu komunikacija na društvenim mrežama kojima se stručnjaci koriste da bi se međusobno obavještavali postaje sve važniji pokazatelj o kojim se novim idejama vode rasprave i koje među njima zavrjeđuju daljnju stručnu i znanstvenu razradu. Ne manje važna uloga časopisa jest u tome da su prostor za razmjenu ideja i spoznaja proizašlih iz praktičnog i teorijskog rada te provedenih istraživanja (usp. Aparac-Jelušić, 2015).

U ovome radu cilj je ukazati na ulogu knjižničarskih i informacijskih časopisa u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj zajednici, ponuditi vlastite poglede na moguća tematska

i organizacijska profiliranja te raspraviti o izazovima, dvojabama i razvojnim mogućnostima s kojima se susreću urednici i urednički odbori u današnje vrijeme.

Kao što je većini kolega i kolegica poznato, u Hrvatskoj izlaze dva znanstveno-stručna časopisa iz informacijskih znanosti u kojima se objavljuju radovi iz knjižničarstva te 11 časopisa (u analognom ili digitalnom obliku) koje izdaju Hrvatsko knjižničarsko društvo (HKD), Nacionalna i sveučilišna knjižnica (NSK), akademske ustanove koje nude programe iz knjižničarstva/informacijskih znanosti/informatologije te regionalna knjižničarska društva. To su: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, *Libellarium*, *Knjižničarstvo*, *Novosti HKD-a*, *Glas NSK*, *Knjižničar/knjižničarka*, *Novi uvez*, *Bez uveza*, *Svezak*, *Glasnik DB Split*, *Kontekst*, *Kalibar* te *Novosti Odsjeka* (Osijek).

Zašto su nam ti časopisi važni i jesu li nam uopće potrebni u tako velikom broju? Zanimanje za pokretanjem i izdavanjem svih navedenih časopisa dokaz je da su ne samo važni, već i nužni jer se knjižničarska djelatnost toliko razvila da bi bez uvida u sadržaj tih časopisa profesionalna zajednica ostala uskraćena za vrijedne informacije, osobito one koje se odnose na djelovanje u sredinama izvan Zagreba.

Pitanja koja se međutim nameću jesu sljedeća: kako uopće dolaziti do informacija o tim časopisima? Otvarati nasumce mrežna mjesta značajnijih knjižnica, akademskih odsjeka/odjela, regionalnih društava? Pouzdati se u informacije iz kataloga NSK? Pratiti obavijesti na mrežnom mjestu pojedinih bibliotečno-informacijskih zbirki (BDI)? Kako osigurati da se na jednom mjestu nalaze pouzdane informacije o svim domaćim časopisima u području knjižničarstva? Kako olakšati autorima postupak oblikovanja rukopisa kroz ujednačen pristup strukturiranju sažetka, citiranju i popisu literature? Iz dosadašnje prakse razvidno je da knjižničarska zajednica nije posvetila dovoljno pažnje upravo navedenim pitanjima te da predstoji niz važnih dogovora oko ujednačavanja uredničkih politika, odnosno tematskog profiliranja i ujednačavanja postupaka prijave, recenzijskih postupaka (za one časopise koji ih provode) i oblikovanja radova.

Ne treba pritom zaboraviti da se časopisi uređuju zalaganjem vrijednih članova zajednice koji, uz sav trud neophodan za osiguranje kvalitete sadržaja i recenzijskog postupka, trebaju uložiti iznimne napore da osiguraju financijska sredstva za njihovu pripremu i objavljivanje.

Na skupu u Osijeku¹ istaknuto je da bi ta i slična pitanja trebala biti poticaj za raspravu među urednicima i nakladnicima navedenih časopisa. U daljnjem problematiziranju navedenih pitanja, međutim, fokus je na uređivačkoj politici i ulozi urednika i uredništva.

2. Teorija i praksa uređivačkih politika

O uređivanju i objavljivanju časopisa napisani su brojni radovi, kako s teorijskog motrišta o važnosti časopisa u znanstvenom i stručnom komuniciranju, tako i s motrišta obavještavanja zainteresirane javnosti o praksi pojedinog časopisa. D. H. Borchardt (1987) predložio je glavne smjernice za časopise koje objavljuju strukovna udruženja: komunikacija s članovima, poticanje na profesionalnu raspravu o stručnim pitanjima, zaštita profesionalnih praksi i praktičara, objavljivanje o zadaćama/ulozi struke i unaprjeđenje profesionalnih kompetencija.

U hrvatskom kontekstu važno je uputiti na posebno vrijednu publikaciju *Hrvatski znanstveni časopisi* koju je uredila I. Hebrang Grgić (2015), a u kojoj pozvani autori iznose svoja stajališta i iskustva u radu s časopisima te ukazuju na organizacijske i koncepcijske izazove i moguća rješenja koja su ih vodila u njihovu radu.

2.1. Važnost usvajanja uređivačke politike

Pretpostavka je da je svaki među navedenim hrvatskim časopisima u Uvodu ovoga rada usvojio uređivačku politiku i da se njome rukovodi u svim fazama pripreme i objave brojeva te da je dosljedno primjenjuje. Iz impresuma svakog časopisa moguće je pratiti tko su urednici i članovi uredničkih odbora, domaći stručnjaci, a u nekim slučajevima i inozemni. Smjernice za autore i recenzente, kad se radi o časopisima koji predviđaju i provode recenzijski postupak, razlikuju se po opsegu te načinu isticanja dijelova koje smatraju osobito važnima (na primjer, sažetak).

Jedan od najvažnijih pokazatelja osmišljene uređivačke politike jest utvrđivanje ciljanog čitateljstva. Sve do pojave e-inačica, odnosno prelaska na elektroničko izdavanje časopisa i napuštanje tiskanja, podaci o čitateljskoj publici omogućavali su i izradu

¹ Skup je održan u Osijeku 18. rujna 2024. Tema skupa bila je „Na dobrom glasu: dosezanje i zadržavanje kvalitete stručnog i znanstvenog časopisa“. Izlaganje je održano pod naslovom „VBH: njegovih sedam + desetljeća i pogled u budućnost“. Ovaj je članak proširena verzija tog izlaganja s ciljem da se ukaže na probleme s kojima se susreću urednici hrvatskih knjižničarskih časopisa i koja su moguća poboljšanja na osnovi snažnije i usklađenije suradnje uredništava.

financijskih planova jer su pretplatnici sudjelovali u sufinanciranju časopisa. Jedan broj knjižnica i dalje zagovara tiskanje u cilju cjelovitosti fizičkih zbirki, ali je sve očitija praksa da pojedinci radije koriste mrežna izdanja članaka koji su im svojom tematikom i obradom zanimljivi i korisni.

Međutim, vodeći izdavači elektroničkih časopisa naplaćuju preuzimanje članaka što je, između ostaloga, i potaknulo pokret otvorenog pristupa (engl. *Open access*). Što se poduzima u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj zajednici? Objavljivanje na portalu hrčak.hr pridonijelo je vidljivosti i dostupnosti velikog broja časopisa (i ne samo iz Hrvatske!), ali je smanjio naviku (interes?) čitatelja da posjećuju izvorno mrežno mjesto pojedinog časopisa (ako je to mjesto i dalje aktivno), da navode izvor s portala hrčak.hr. čime se smanjuje broj citiranja s izvornog mrežnog mjesta, a time i prisutnost na višim pozicijama unutar kvartila.

Konačno, posljedica je ne samo pozicioniranje časopisa u inozemnim citatnim bazama, već i smanjeni izvori financiranja koji se svode na dotacije ministarstava, lokalne i regionalne zajednice i tek neznatnog postotka od prodaje tiskanih izdanja. Dakle, urednička politika treba biti zasnovana na pažljivim i dokumentiranim podacima o broju pretplatnika, broju pristupa na izvornom mrežnom mjestu i na hrčku.hr, na istraživanju preferiranog načina pristupa i preuzimanja članaka od interesa svakom pojedinom čitatelju. Na tom je tragu i pitanje sadržaja, odnosno odabranih tema i ugleda autora.

Naposljetku, uredničke su politike važan temelj nastojanja da časopis privuče autore s temama koje su zanimljive za širu ili užu zajednicu, autore ne samo iz polja informacijskih znanosti, već i srodnih, rubnih ili interdisciplinarnih i multidisciplinarnih područja, poglavito kada se radi o novim temama i/ili novim paradigmatama u razvoju knjižničarstva.

2.2. Uređivanje časopisa

Glavna i odgovorna uloga jest ona urednička koju je, međutim, moguće i potrebno osnaživati stavovima i prijedlozima članova uredništva. Drugim riječima, važno je da u uređivanje časopisa budu uključeni svi članovi uredništva, kao prvi čitatelji bliske im problematike, recenzenti ili pak predlagatelji recenzenata, poticatelji pripreme prikaza novih knjiga i slično. Držim da je praksa navođenja članova uredništava, bez odgovarajuće

“zadaće” u timu, pogrešna i da se često svodi na dodavanje podatka o sudjelovanju radi obogaćivanja osobnog CV-a.

Uredničke inicijative i naporan rad urednika uglavnom nisu dovoljno vrjednovani, posebno u velikim inozemnim nakladničkim kućama koje izdaju iznimno velik broj naslova časopisa pa se ta uloga svodi često na “isticanje” imena onog poznatog stručnjaka koji je često samo mamac za privlačenje autora, bez mogućnosti utjecanja na odluke nakladnika. Nakladnici se prije svega rukovode financijskom stranom izdavačkog poduhvata, dok se svi ostali poslovi prebacuju na recenzente i tehničke urednike, često bez ikakvog ili skromnog iskustva, angažirane kroz tzv. *outsourcing*.

2.3. Uloga urednika

Prema mišljenju Marušića i suradnika (2009) svaki urednik znanstvenog časopisa, a to svakako vrijedi i za urednika stručnog ili stručno-znanstvenog časopisa, ima „dva moćna strategijska oruđa: uredničku čestitost i politku pomaganja autorima“. Urednička profesionalna čestitost trebala bi biti temeljni preduvjet kod izbora urednika. Ona je razvidna iz postupaka vezanih za komunikaciju s autorima – obostrana točnost, ljubaznost, profesionalizam, odgovornost, usredotočenost na detalje te jasnoću, poštenje i pristojnost (usp. Marušić i Marušić, 2015: 24–25). Pomaganje autorima važno je tijekom cijelog postupka odlučivanja o zaprimanju rukopisa, uredničkim savjetima prije odašiljanja u recenzijski postupak te tijekom rada na reviziji rukopisa na temelju komentara i prijedloga recenzenata.

Promotre li se na tren iskustva vodećih svjetskih časopisa, poglavito iz medicine, farmacije, računarstva, s obzirom na slobodu urednika u postupcima donošenja odluka, nailazi se na različite pristupe. Urednička sloboda naspram ekonomskog i političkog pritiska osnova je uredničke objektivnosti i temelj na kojemu počiva napredak i dobrobit stručnjaka i znanstvenika. Za očekivati je da oni stručnjaci koje nakladnici biraju da postanu urednici časopisa prihvaćaju taj častan i odgovoran posao jer žele i vjeruju da mogu podržati to temeljno načelo. Međutim, kako je naslovâ časopisa sve više, a kvalitetni se urednici teško pronalaze, dolazi do situacija da se pojedini stručnjaci i sami prijavljuju, iako nemaju uredničkog iskustva. Kod svjetski značajnih časopisa postaje sve razvidnije da uredničke odluke nisu uvijek neovisne ili nesputane, odnosno vanjski i unutarnji

pritisци djelomično utječu na urednikov odabir i prihvaćanje rukopisa, a neiskusni se urednici tome zasigurno teže odupiru.

Rastuća je praksa da pojedini časopisi imaju koristi od objavljivanja radova sa skupova koje financijski pomažu izdavači, dobavljači i drugi, što također utječe na uredničku slobodu. Primjer za navedenu praksu jesu i ugledni časopisi poput *Information Research* ili pak *Education for Information* jer očito pada broj kvalitetnih radova koje autori samoinicijativno pohranjuju u te časopise. Sve je češći slučaj da bi bez radova sa skupova (koji, *note bene*, ipak bivaju podvrgnuti dodatnom recenzijskom postupku), časopisi objavljivali tek četiri do pet izvorno prijavljenih radova.

Još jedan izazov s kojim se suočavaju urednici časopisa jest potreba za objavljivanjem studija koje poboljšavaju profil njihova časopisa, u odnosu na njegov čimbenik utjecaja i medijsku izloženost. O čemu se tu radi? Kome je to važno i ako jeste, na koji način pridonosi časopisu da opstoji i da se profilira kao ozbiljan i vrijedan izvor informacija. Razvidno je da se u hrvatskoj znanstvenoj zajednici, na primjer, slijede propisi o broju bodova koje donosi objava u “visoko rangiranim” časopisima, da se popisi takvih časopisa mijenjaju, da njihova pripadnost određenom kvartilu može biti nestabilna, što potencijalne autore zbunjuje, dok druge potiče da se prijavljuju bezobzira na to je li njihov rad u skladu s uređivačkom politikom i tematskom pokrivenošću samog časopisa.

Urednici često sami sebe uvjeravaju da prihvaćaju radove koji se odnose na potrebe glavne “ciljane” publike. Je li to uvijek tako? S motrišta VBH-a, koji i dalje prima značajan broj rukopisa i koji je “postrožio” recenzijski postupak, odnosno potiče rigorozno vrjednovanje rukopisa, a time i povećava postotak odbijenih radova, teme su raznolike, zanimljive jednom dijelu ciljane knjižničarske publike, a drugome ne. Uz to, za one teme koje su ostale u “zrakopraznom prostoru” ne može se naći autora spremnih da se upuste u poduhvat istraživanja koji bi mogao svojom preglednošću pridonijeti tome da se šira stručna i znanstvena zajednica upozna s novim temama i problemima.

Evo još jednog izazova – loše ponašanje pri objavljivanju, kao što su plagijat, krivotvorenje podataka ili iznošenje izmišljotina, prepoznato je kao oblik neetičnog istraživačkog ponašanja koje je dovoljno ozbiljno da opravdava disciplinske mjere ili sankcije koje mogu poduzeti akademske institucije i časopisi. Neetične prakse poput suvišnog objavljivanja također su pokazale da utječu na ugled znanstvenih i stručnih

časopisa. U tom kontekstu čak su i oblici loše prakse koji bi se mogli smatrati manjim prekršajima, kao što je nelegitimno autorstvo (pripisivanje imena autora koji nije pridonio članku, na primjer) opisani kao "moralni zagađivači". Odbor za etiku objavljivanja (COPE) navodi da "urednici imaju primarnu dužnost održavati integritet znanstvenih zapisa" i da urednici časopisa stoga imaju "dužnost dati sve od sebe kako bi identificirali nedolično ponašanje u podnesenim ili objavljenim člancima" (Vijeće COPE-a, 2019).

Međutim, uređivanje znanstvenog i/ili stručnog časopisa također uključuje širok raspon drugih odgovornosti. Urednici obično rade sljedeće:

- ocjenjuju podneske autora kako bi odlučili što objaviti;
- komuniciraju s autorima kako bi pomogli njihovim idejama i pričama da uspiju, odnosno da razrade temu u skladu sa stilom publikacije i uređivačkom politikom;
- komuniciraju s recenzentima, poglavito ako su mišljenja recenzenata dijametralno suprotna;
- provjeravaju činjenice navedene u rukopisu prihvaćenom za objavu (dakle, nakon recenzenata i eventualne revizije);
- zajedno s dizajnerom odlučuju o prostoru za tekst, fotografije i ilustracije;
- pročitaju sadržaj i ispravljaju pravopisne, interpunkcijske i gramatičke pogreške – korektura, prva, druga, superica;
- odobravaju konačnu verziju teksta za objavu – imprimatur (usp. Vijeće COPE-a, 2019).

Od (glavnog) se urednika očekuje da tijekom postupka pregleda daje komentare za poboljšanje rukopisa i predlaže naslove i podnaslove. U manjim organizacijama, jedan urednik može obavljati sve uredničke dužnosti (na primjer, potvrditi izvore i provjeriti činjenice, datume i statistike) ili ih dijeliti sa samo nekoliko drugih osoba poput, na primjer:

- s pomoćnikom urednika i/ili članovima uredništva koji su odgovorni za određenu sadržajnu cjelinu u časopisu (na primjer, prikazi knjiga, *in memoriam*, osobne vijesti);
- s lektorom koji utvrđuje pogreške u gramatici, interpunkciji i pravopisu, provjerava čitljivost, stil i nudi bolja rješenja;

- s izvršnim urednikom koji planira proračune i pregovara o ugovorima ako se radovi honoriraju;
- s tehničkim urednikom koji je odgovoran, na primjer, za postavljanje e-inačice broja, dodjeljivanje DOI oznaka i slično.

U velikim nakladničkim kućama, većina urednika radi puno radno vrijeme, a njihov raspored uglavnom je određen produkcijskim rokovima i vrstom uredničkih pozicija. Urednici se moraju nositi s pritiscima rokova i raznim vrstama stresova kako bi osigurali da su informacije koje objavljuju točne.

Da bi uspješno obavljali svoje zadaće i pridonosili kvaliteti časopisa koji uređuju, urednici trebaju posjedovati sljedeće specifične kvalitete:

- Kreativnost. Urednici moraju biti kreativni, znatiželjni i upućeni u širok raspon tema. Neki urednici moraju redovito smišljati zanimljive teme i naslove koji privlače pažnju.
- Orijehtiran na detalje. Jedan od glavnih zadataka urednika jest pobrinuti se da materijal bude bez grešaka i da odgovara stilu publikacije.
- Dobra procjena. Urednici moraju odlučiti jesu li određeni rukopisi etički prihvatljivi ili postoji dovoljno dokaza da ih se ne objavi.
- Interpersonalne vještine. U radu s autorima urednici moraju imati takta i sposobnosti da ih usmjeravaju i potiču u radu.
- Jezične vještine. Urednici moraju osigurati da sav pisani sadržaj ima ispravnu gramatiku, interpunkciju i sintaksu, za što je važno izabrati kvalitetnog lektora i moći pratiti njegove intervencije.
- Vještine pisanja. Urednici bi trebali uživati u pisanju (usp. Vijeće COPE-a, 2019).

Jedan od izazova uloge znanstvenog urednika jest taj što se u jednoj osobi povezuju dvije različite funkcije: recenziranje (prije prihvaćanja) i uredništvo (nakon recenzijskog postupka). Znanstveno uređivanje obično se odvija prije prihvaćanja rukopisa i može uključivati suradnju s članovima uredničkog odbora (npr. zamjenici ili suradnici urednika) i autorima.

Još je jedan izazov potreba za ravnotežom između kvalitete i pravovremenosti. Znanstveno uređivanje umeće još jedan korak u ionako dug proces. Autori mogu postati nestrpljivi zbog vremena potrebnog za obavljanje pregleda kvalitete i dodatnih izmjena.

Oni također mogu dovesti u pitanje potrebu za znanstvenim urednikom ako se rukopis recenzira.

3. Iskustva u uređivanju VBH

Časopis *Vjesnik bibliotekara Hrvatske (VBH)* jest stručno-znanstveni časopis Hrvatskoga knjižničarskog društva. Ujedno je vodeći hrvatski časopis iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti koji se neprekidno objavljuje od 1950. godine.

VBH nesumnjivo pridonosi procesima institucionalizacije polja knjižnične i informacijske znanosti, s obzirom na njegovu dugogodišnju ulogu u procesima društvene i kognitivne institucionalizacije knjižničarstva kao djelatnosti i kao akademske discipline. U *VBH*-u se objavljuju najnovije spoznaje proizašle iz stručnog, znanstveno-istraživačkoga i razvojnoga rada te profesionalnih dostignuća na području knjižničarstva, informatologije i srodnih djelatnosti i znanstvenih disciplina u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti. Njegovo je poslanje sustavno pridonositi razvoju teorije i prakse, podizanju razine znanja i profesionalnih vještina zaposlenika, studenata i nastavnika u tim područjima.

Zahvaljujući sadržajnoj zanimljivosti, standardiziranoj opremljenosti te ažurnosti i redovitosti objavljivanja, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* pripada u kategoriju priznatih časopisa u knjižnično-informacijskom području, a indeksira se u međunarodnim bazama podataka *Scopus* (2009. nadalje), *Library and Information Science Abstracts – LISA* (2014. Nadalje), *Library, Information Science & Technology Abstracts – LISTA* (2004. nadalje), *Central & Eastern European Academic Source – CEEAS* (2014. nadalje), *Academic Search Ultimate* (Ebsco, 2024 nadalje) i *DOAJ* (2025. nadalje). Dostupan je na mrežnom mjestu <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh> (uređuje B. Badurina) i na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske HRČAK <http://hrcak.srce.hr/vbh> (uređuje I. Matijević), čime se promiče slobodan pristup svim objavljenim radovima.

Vjesnik bibliotekara Hrvatske namijenjen je, ponajprije, stručnoj i znanstvenoj komunikaciji u području knjižničarstva, odnosno informacijskih znanosti. Čitatelji su časopisa knjižničari u svim vrstama knjižnica u Hrvatskoj i onim zemljama kojima je hrvatski jezik blizak te studenti knjižničarstva i informacijskih znanosti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskome fakultetu Osijek te na Sveučilištu u Zadru, gdje su tematski brojevi časopisa, kao i pojedini članci u njemu objavljeni, među

obveznom ispitnom literaturom. Usto, čitatelji su *Vjesnika bibliotekara Hrvatske* i studenti drugih studijskih grupa društvenih i humanističkih i tehničkih usmjerenja.

Radovi objavljeni u časopisu važan su element za vrjednovanje znanstvenoga i stručnoga rada i doprinosa hrvatskih knjižničara, kao i za stjecanje stručnih i znanstvenih zvanja.

Svi znanstveni i stručni radovi u *VBH*-u prolaze postupak recenzije koji uključuje dva domaća anonimna recenzenta te prema prilikama i inozemne recenzente, a radovi su kategorizirani kao izvorni znanstveni rad, pregledni rad, prethodno priopćenje i stručni rad. Od 2018. godine *VBH* izlazi dvaput, a od 2022. triput godišnje.

S obzirom na teme koje obrađuje (na primjer slobodan pristup informacijama, informacijska pismenost, novi mediji u knjižnicama, knjižnični informacijski sustavi, knjižnični korisnici, e-učenje, cjeloživotno učenje, pravo javne posudbe, hrvatska kulturna baština, otvorena znanost, autorska i srodna prava, umjetna inteligencija i knjižnice), *VBH* ima i širu društvenu ulogu jer se obraća široj zainteresiranoj stručnoj i znanstvenoj javnosti, a obrađene teme bitne su i za suvremeno hrvatsko društvo i kulturu u cjelini, kao i za njihovo čvršće uklapanje u europsko okruženje.

Od prvog broja iz 1950. godine kada je *VBH* bio, prije svega, glasilo stručnog društva prateći rad Društva, njegovu suradnju s drugim udrugama i donositeljima odluka te stručne teme koje su obilježavale ranija desetljeća, zamjetna je težnja da se određene teme obrade upotrebom znanstvenog aparata. Tijekom svih godina izlaženja, uz više ili manje uspjeha, njegova su uredništva nastojala usklađivati odnos stručnih i znanstvenih priloga, povećavati broj svjetskih indeksnih baza u kojima se *VBH* pojavljuje, poticati/pozivati autore na obradu novih tema, promišljati načine kako da se potakne međuinstitucionalna suradnja i otvarati se prema novim tehnologijama te prisutnosti u otvorenom pristupu.

Nakon COVID-19 pandemije i iskustva stečenog s korištenjem informacijskih tehnologija u izdavaštvu, budućnost *VBH-a* moguće je sagledati u pojačanoj prepoznatljivosti izvan granica Republike Hrvatske, nastojanju da se osigura ulazak u WoS, otvorenosti prema novim temama, snažnijem zalaganju za međuinstitucionalnu suradnju, sustavnoj edukaciji autora i recenzenata, kao i proširenju baze recenzenata svim onim kolegama koji su stekli viša stručna zvanja i čiji bi stručnost, odnosno

poznavanje određenih tematskih cjelina, zacijelo pridonijeli kvaliteti recenzijskog postupka.

4. Umjesto zaključka

U ovome radu namjera nije bila problematizirati sva pitanja vezana za planiranje, izdavanje i praćenje uspješnosti časopisa kao nezaobilazne potpore stručnom i znanstvenom radu. O tome su pisali i pišu ugledni stručnjaci na čije se radove dijelom i poziva. Uz izdvajanje onih pitanja i problema koji muče svakog urednika, nastojalo se ukazati na važnost odabira urednika i uredničkog odbora, neizostavnu podršku nakladnika i otvoriti pitanja o kojima hrvatska knjižničarska zajednica treba usuglasiti stavove poput, na primjer, budućnosti tiskanog izdanja, profiliranja izdavačke politike, ujednačavanja uputa za autore i recenzente. Također, istaknuta je potreba da se znanstvenom metodologijom istraže korištenje hrvatskih knjižničarskih glasila i stavovi čitatelja.

Iz dosadašnjeg djelovanja *Vjesnika bibliotekara Hrvatske*, najstarijeg i najuglednijeg hrvatskog knjižničarskog časopisa, razvidno je da se tradicionalno za urednika birao onaj član HKD-a koji se istaknuo svojom osobnošću, stručnim angažmanom i sposobnostima komuniciranja s autorima i recenzentima. Ipak, nije to uvijek bio slučaj pa su urednici bivali i oni kolege koji nisu imali nakakva uredničkog iskustva ili sami nisu dovoljno objavljivali, što je zasigurno utjecalo na kvalitetu njihova uredničkog posla. Što se recenzijskog postupka tiče, poznato je da je uveden tek odnedavna, pa je mišljenje urednika bilo tim važnije i odgovornije.

VBH nije pokrenut kao znanstveni časopis, a ideja znanstvenog djelovanja vezana je u to vrijeme gotovo bez iznimke na pojedinačne napore, a ne na sustavna znanstvena istraživanja. Konceptija časopisa predstavljena u prvome broju ipak jasno ukazuje na to da je težnja uredništva da objavljuje znanstvene radove, izvorne i pregledne, stručne radove i novosti iz područja knjižničarstva, vijesti iz rada samoga Društva te priloge iz područja zakonodavstva kojima se regulira i razvija stručna djelatnost. U današnje je pak vrijeme takva konceptija stavljena na kušnju s obzirom na prednosti upotrebe informacijske tehnologije koje su razvidne u brzini objave novosti na mrežnim mjestima nakladnika i na društvenim mrežama te objavama zakonskih i podzakonskih akata na mrežnom mjestu *Narodnih novina* kao službenog glasila u Republici Hrvatskoj.

Na osnovi izlaganja na Skupu u Osijeku i ovoga rada, donosi se nekoliko prijedloga:

- Da bi hrvatska knjižničarska glasila zaista postala sažan iskorak prema osnaživanju struke, potrebno je promisliti o načinima usuglašavanja uredničkih politika hrvatskih stručnih i znanstvenih časopisa iz knjižničarstva. Naime, urednici hrvatskih knjižničarskih časopisa gotovo se i ne dogovaraju oko svojih uređivačkih politika, odnosno, osim u nekoliko slučajeva, ne nastoje profilirati svoje časopise kako bi potencijalnim autorima odmah bilo jasno kamo da usmjere rezultate svoga rada te da se izbjegne nepotrebno ponavljanje već objavljenih informacija.
- Potrebno je, nadalje, dogovoriti se oko ujednačenog pristupa uputama za autore i recenzente.
- Nastaviti s edukacijom u CSSU-u kojom se sustavno nadograđuju osnovna znanja sa studija vezano za pripremu, obradu i prezentaciju priloga.
- Nastaviti s edukacijom u CSSU-u kojom se sustavno nadograđuju osnovna znanja sa studija vezano za unaprjeđenje recenzijskog postupka.
- Promisliti o mogućnostima digitalizacije arhivskog gradiva o radu HKD-a i njegovih regionalnih društava, odnosno obradi digitalno rođenih dokumenata i njihovu postavljanju u digitalni arhiv.

Naposljetku, valjalo bi promisliti o tome da se u Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo uspostavi mjesto s kojega se osigurava pristup svim hrvatskim časopisima iz knjižničarstva.

Literatura

Aparac-Jelušić, Tatjana. 2015. „Kognitivna institucionalizacija knjižnične i informacijske znanosti: uloga časopisa." U *Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti*, uredila Ivana Hebrang Grgić, 181–195. Zagreb: Školska knjiga.

Borchardt, Dietrich. 1987. „Library journals: how to edit them: guidelines prepared for the IFLA round table of editors of library journals." *IFLA Professional Reports* 13: 8–9.

Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti. 2015. Uredila Ivana Hebrang Grgić. Zagreb: Školska knjiga.

Marušić, Matko, Aleksandra Misak, Marko Kljakovic-Gaspic, Kristina Fister, Darko Hren i Ana Marušić. 2009. *Producing a scientific journal in a small scientific community*. Navedeno prema: Marušić, Ana i Matko Marušić. 2015. „Znanstveni časopisi u Hrvatskoj: teška pitanja na koja nije

teško odgovoriti." U *Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti*, uredila Ivana Hebrang Grgić, 15–36. Zagreb: Školska knjiga.

Prašalo, T. 1997. „Časopis i korisnik." *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 40, no. 1/2: 91–96.

COPE. 2019. *Code of conduct and best practice guidelines for journal editors*.

https://academic.oup.com/DocumentLibrary/journals/Code_of_conduct_for_journal_editors/1.pdf